

iam posterius sola factorum Christi contemplatione satis apte obtinetur : cum fragili Christiano facile ea cogitatio obrepere possit : nimis arduam et impossibilem sibi esse actionum Christi imitationem. Unde sapienter S. August. lib. de agone Christi cap. 41. monet : « Si multum de nobis sentimus, dignemur imitari eum, qui Filius Altissimi vocatur : Si parum de nobis sentimus, audemus imitari Piscatores et Publicanos, qui eum imitati sunt etc. ». Denique Deus in Sanctorum suorum honoribus honoratur ; et cum illos ipse se glorificantes glorificeat, cur non et nos per festiva gaudia idem faciamus ? Amesius 2. : « Dicare diem Deo in memoriam hominis, ne Judei quidem in sua pædagogia docebantur, nedum quod id convenient cultui Novi Testamenti ». Resp. : Quid mirum, in illa Iudeorum pædagogia id non factum, cum Sancti Vt. Test. ante Christi Ascensionem gloria celestis non patuerit ? Certe Ecclesiam Christianam hoc etiam tribus primis saeculis observasse, constet ex Patribus a Bellarri. adductis, quibus Amesius nihil habuit quod opponere, præter næanism suam puritanicam : « Non est serit ptum in SS. Bibliis. » Amesius 3. : « Si hono-

diei festi pertinet ad Sanctum, tum pars quedam divini cultus pertinet ad Sanctum ; haec enim sunt verba Bellarmi cap. 10. ». Dies festi sunt pars quedam divini cultus. Resp. : Sunt equidem haec verba Bellarmi. Sed fraus est Amesii, quod verba Bellarmi, aperte de die Dominicæ, et festis Christi dicta, ad Sanctorum festa detorquunt. Quamquam cultus Sanctorum, saltem mediate et ultimæ, semper est etiam cultus divinus. Deinde non sequitur (ut vult Amesius). « Quod si honor diei festi immediate pertinet ad Sanctum, tum non dicatur Deo in memoriam Sancti, sed potius memoria Sancti in honorem Dei » : utrumque enim simul decentissime fit. Nec firmior est collectio Amesii, cum sic ait : « Si dedicatio diei sit honor duliae, tum ille cultus, qui in tota Scriptura Deo tribuitur, est dulia. » Resp. enim : Eisi aliqua dedicatio diei (festi scilicet aliquorum Sanctorum Nov. Test.) sit dulia, ad latram sine dubio pertinet dedicatio diei Dominicæ, Paschæ, Pentecostes, itemque sacrificium, votum, juramentum stricte sumpta, et si qui sunt alii actus latræ in S. Pagina commemorati.

FINIS VINDICARUM IN TOM. II. CONTROVERSIARUM.

## VINDICÆ

### PRO LIBRO PRIMO

### DE SACRAMENTIS IN GENERE

#### Ad CAPUT I.

Non est hic in limine dissimilanda Amesii dedicatoria, qua tam impie, quam adulatore heresi sue sacramentarii præluisit. Sunnos Frisorum proceres, hoc est, quam rerum humanarum peritos, tam divinarum et Theologie rudes, eosdemque partarios Calvinistas, cause sue, contra Catholicam Ecclesiam agendæ, arbitrio delegit. Capita vero ejus accusationis sunt haec quinque.

I. — « Sacraenta, inquit, et sacramentalia varia obrudunt mundo Pontifici pro Christianis, quorum nulla mentio in Testamento Christi. An solu ipsius testamentarii esse impune licet ? » Resp. : Sacraenta, hoc est, signa efficacia gratie, solus Deus Homo nobis ad salutem instituit, ac testamento reliquit. Neque vero testamentum hoi aliud, quam nuncupativum fuit; nec testes alios et testamentarios, nisi suos Apostolos, eorumque ad finem mundi successores esse voluit. Hos autem nullum, addendo, vel subtrahendo, intervertisse haec tenus sacramentum, vel ipsi schismatici Greci cum septem nationibus orientalibus agnoscunt. Pleraque vero ut e medio tollerent, et omnia depravarent, unde Neo-Evangelici didicerunt, nisi vel a nocturno Lutheri magistro, vel a privato eujustis vertiginis spiritu ?

II. — « Commutationem vulgaris farinæ venditant in coelestem substantiam Domini nostri Jesu-Christi. Annon inter Alchymistas illos numerant debent, qui quæstum quarunt ex impostura ? Devorant quotidie, et muri bus etiam nonnumquam comedendum relinquent quod adorant : miseros Ethnicos, et

Mahumetanos infelices illius Averrois voti dannantes : Quoniam Christiani mandant Deum quem adorant, sit anima mea cum Philosophis. Quæ cause dici potest, cur non pro Christianismi prævaricatoribus habeantur ? » Respond. : Christianismi prævaricatores, et prædotores merito censentur hodie Sacramentarii præcipue, qui sub larva nominis *Christiani reformati*, et sub cortice verborum sacrorum, totam Christi Doctrinam, Ecclesiamque, Gentilibus, et Mahumetanis exhibilandam prostituant. Si enim recte isti cum Averroë malunt « animam suam esse cum Philosophis, quam manducare Deum, quem adorant » : quidni etiam recte iidem dixerint : « Si Christiani adorant Deum unum in tribus personis, et unam personam in duabus naturis, sit anima mea cum Philosophis ? » Sane haud facilius capit ratio naturalis hoc, quam illud ? ne minus aperita sunt haec (*Hoc est corpus meum*) quam illa (*Ego et Pater unus sumus*). Vere inter tot blasphemæ mendacia, in libro de « Arte nihil credendi », pronunciavit Godefridus a Valle (A. C. 1572. Parisiis ob tantum impudentem combustus, ut testatur Maldonat. in cap. xxvi. Matth.) « qui eam artem perdiscre velit, debet prius fieri Calvinistam. »

III. — « Sacrificare sese profiteantur Christiani, et de tanto facinore magnifice gloriantur. Quid aliud faceret Draco ille magnus, rufus Apoc. xii. si viras haberet odio suo pares ? » Resp. : Profitemur idem quod S. Andreas Apostolus coram Aegea tyranno professus est, scilicet : « Ego omnipotenti Deo immaculatum agnum quotidie sacrificio, qui cum sit vere sacrificatus, et vere a populo carnes ejus manducatae, integer perse-

verat, et vivus ». Hanc hostiam non ambit, sed horret Draco rufus cum omnibus squamis sui Puritanicis.

IV. — « Papales bullas, et alias ejusdem furfuris quisquiliae, credulis illis qui decipi volunt, non sine Reipublicæ detimento, magno prelio vendunt. Quis hic non agnoscat circumforaneos agyrtas, quorum merces sunt animæ hominum ? Apoc xviii. 43. ». Resp. : Fumos vendit Puritanicus sycophanta, fumo ex abyssi puto ascendente luendo. Quis hic non agnoscat agyrtam sacrilegum, qui verba sacra (contra proprium dogma tom. I. de mystico sensu traditum) servire facit exulcerato suo in Catholicis affectui ?

V. — « Sed accusatione vix opus est, ubi confessio maximis criminibus habetur ». Tolerabilius (ait Costerus in Enchiridio cap. 8.) est eorum error, qui pro Deo colunt statuam auream, etc. vel pannum rubrum in hastam elevatum, quod narratur de Lappis; vel viva animalia, ut quandam *Egypti*, quam eorum, qui frustum panis colunt. « Hic certe, nisi omnes sensus perpetuo fallantur; nisi omnia principia rationis fallat; nisi denique fides ipsa de humana Christi natura sit falsa, confidentem habemus reum, talem idolatriam inter Pontificios reperiri; qualis in orbe terrarum numquam vel visa, vel auditiva fuit ». Respond. : In rebus fiduciis, sensus omnes semper falli quid mirum ? cum fides sit supra omnem naturam. Nec ideo omnia rationis principia falluntur, cum ex his etiam unum sit : Deum plus facere posse, quam nos possimus capere. Et: Deo loquenti credendum esse super omnia. Multo minus fides de humana Christi natura, per hoc admirabile mysterium fallitur, sed potius corroboratur; cum eundem, quem verum hominem, simul et verum Deum credamus; qui proinde, quaecumque de suo corpore, et sanguine promisit, cumulate possit praestare. Costeri effatum (sicut illud Apostoli Galat. 1. Sed et si nos aut Angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit), procedit ex hypothesi impossibili. Tam certe repugnat divina sapientia, ac sanctitati, ut Ecclesiam suam per 45. secula permisit labi in solidissimam idololatriam, quam Angelum de celo falsum evangelizare. Et hoc de præludio.

## Ad CAPUT XI.

« Quæ Bellarminus ponit in definitione Sacramenti, ex Catechismo concil. Tridentini (Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione, sanctitatis et justitiae tum significande, tum efficiende vim habet), illa omnia possunt admitti, si sano sensu acceptiantur; aut de quo postea disputandum erit. Quis autem carpit multa, que a nostris Theologis adhiberi solent, ad natum Sacramenti accuratius explicandam, de illis breviter dispiciemus », inquit Amesius. Bene habet, quod admittat nostram definitionem, que sane habet oppido clara, ac minime ambigua. Mox vero patet, quem Amesius dicat *sanum sensum*, *nempe* qui sit ad palatum a Luthero et Calvinio corruptum.

## Ad CAPUT XIV.

Bellarum. : Satis est ad sacramenti naturam, quatenus signum est sensibile, ut aliquo sensu percipiatur. Sufficit igitur, si auribus percipiantur, quamvis non sensu tangendi, et videndi. Amesius negat sufficiere signa, que auribus percipiantur. « Nam I. » inquit, « omnia sacramenta Vet. Test. ex visibilibus signis constabant ». Esto ! Sed ubi scriptum est, nullum Nov. Test. signum possit aliter institui, ac in Vet. Test. ? Num quia illa non constabant verbis, etiam nostra non dehebunt ? 2. Ait : « Si aurum perceptio sufficeret, tum nulla differentia esset inter Evangelii prædicationem, et sacramenta. Christus hac ratione cum dixit paralytico : *Remissa sunt tibi peccata tua*, Luc. v. vers. 10. administrabat ipsi Sacramentum ». Resp. : Neutrum recte infertur. Nam prædicatione deest institutio ad significandam et efficiendam justitiam : Christus vero nullo signo opus habebat ad remittenda peccata, uti ejus ministri. Amesius 3. : « Omnes Scholastici ad sacramenti existentiam requirunt elementum a verbo distinctum (illud ut materia, hoc ut forma) secundum illud August. tract. 80. in Joan. : Accedit verbum ad elementum et fit Sacramentum. » Resp. : S. Augustin. loquitur de Baptismo, non in universalis de omnibus sacramentis. De « Scholasticis omnibus » patet esse decumanum mendacium, cum plerique omnes oppositum conceperint

verbis tradant. Sane ridiculus est Puritanus, dum sensum verborum Conc. Florentini, et Scholasticorum nos vult docere. E Scripturis ne tentavit quidem probare intentum.

Bellarum. : Satis est ad sacramentum, si constet, Deum de eo mandatum dedisse, licet in SS. litteris non habeatur ita expresse. Nam per accidens est, ad mandatum, sive institutionem divinam, quod sit scripta vel non scripta. Amesius rem ipsam negare non potest, quia nimis evidens est : opponit tamen suam nomen sexcenties protritam, et excludat, ac præcepit tom. 4. Porro frustra argumenti loco objicit hoc unum : « Non est credibile, mandatum de Sacramento aliquo datum, quod non sit scriptum ». Sed nobis et hoc, et tota fides est evidenter credibilis.

Quantum ad promissionem sacramento annorum, mirum est, Amesius deserita defensione sui magistri Calvini, totum esse in tuenta definitione a Kemnitio tradita, et a Bellarm. quoad singulas fere particulas impugnat. De tribus primis jam supra vidimus.

IV. — Particula : quod sacramentum debeat esse cæmeronia perpetua, placet utrinque.

V. — Particula : « quod ad sacramentum necessario requiratur promissio gratiae ; vera est in hoc sensu, quod idem sit promissio gratiae in sacramentis, et institutio sacramenti, ut signum efficacia, seu instrumentum justificationis ; falsa vero de promissione gratiae præcedente, qua a sacramento, tamquam a sigillo obsignatur. Prius admittitur ab omnibus Catholicis quoad omnia sacramenta : posterior nec est necessarium, nec requiritur in omnibus sacramentis : certe in Baptismo non assignabitur. Kemnitius ergo male confudit hic utrumque, etiam posteriore sensum involvendo. Amesius pro Kemnitio nihil profert nisi antithesis probatione destitutam : « Obsignatio », inquit, « ipsa est efficacia promissa ». Quod additum. 3. « Promissionem etiam obsignandam, seu natura antecedere sacramentum, ex eo liquet, quod fodus antecedit, cuius sacramentum ita est signum, ut inde foderis nomen sortiatur. Gen. xvii. » hoc falsum esse infra patebit.

VI. — Particula : « Quod promissio debeat esse annexa signo divina ordinatione », falsa est ; quia verbum, quod divina ordinatione annectitur, et quasi vestitur signo, ut inde fiat sacramentum, numquam est promissorium, sed assertorium. Cum enim aqua aspergitur in Baptismo, non diciatur : *Qui crederit et baptizatus fuerit, salvus erit* (quam adversari vocant promissionem); sed dicitur : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, quæ verba non sunt promissoria. Idem est in ceteris sacramentis. Concio a Lutheranis et Calvinistis præmiti Sacramentis solita, nusquam in S. Scriptura mandatur; et per accidens est, quod subinde Baptismum ab Apostolis collatum immediate præcesserit, in concione, seu instructione catechumenorum, mentio promissionis. Nihil ergo efficiunt, quæ pro Kemnitio profert Amesius.

VII. — Particula : « Quod illa promissio debeat esse de remissione peccatorum », itidem falsa est. Nam si vera esset, excluderet etiam Eucharistiam (non solam ordinationem, ob quam excludendam a numero Sacramentorum, illam particulari addidit Kemnitius), cum S. Eucharistia non sit proprie instituta ad remittenda peccata, sed ad charitatem augendam. Ideo enim datur sub specie panis et vini, quæ nutrit vivos, non excitant mortuos. Amesius : « Est proprie instituta ad fidem alendam de remissione peccatorum Matth. xxvi. v. 28. ». Resp. : Hoc inde non obtinetur, nisi ope perhierentur aut syllogistica quodlibetica.

Hic jam antequam ad VIII. particularum Kemnitii, infra ex instituto tuendum Bellarm. procedat, digreditur ad illam particularum ex definitione Calvini (tacito hujus nomine) desumptam; quod scilicet « promissio ea sit benevolentia Dei ». Sed hoc dupli nomine non recte ponitur in definitione. 1. Quia hinc sequeretur, semper sacramentum esse signum rei præteritæ, seu potius æternæ, quia per « benevolentiam » intelligit Calvinus : « gratiam prædestinationis ». Porro nimis longe petitus est, cum ad hoc tuendum ait Amesius : « Justificationem sacramenta significatam, esse effectum dilectionis Dei æternæ ». Hoc enim universaliter sumptum falsum est, et ad rem non facit. 2. Si ea promissio sit benevolentia, seu prædestinationis æternæ, sepe continget Deum falso testari, neque posset quisquam alium sine peccata baptizare. Deus enim in Baptismo reprobi, testificaretur, se diligere eum, quem non diligit. Quis autem certus est de alio, an sit prædestinatus ? Ergo vel debet quisque omittere Baptismum, vel temere

agit, exponendo se periculo profanandi Baptismum. Nec evadit Amesius, cum ait : « Sacraenta non esse completa testimonia salutifera dictionis Dei, nisi iis, a quibus recte recipiuntur. Nam certe potest quis jam rectissime dispositus recipere Baptismum, qui tamen futuro tempore ob criminis, et imponitientium damnetur. Quis dubitet? Et quamvis « ministri, omnes fidem rite profitentes pro electis haberent » (uti fieri vult Amesius), nihilominus tamen frequenter testificarentur (saltu materialiter) falsum ; quod ab iis Dei jussu fieri debere, est prorsus incredibile.

« Præcipua qæstio est : An sacramenta promissionem gratiae obsignent instar sigilli? Bellarm., negat, nos affirmamus », inquit Amesius.

Hæc est VIII. particula Kemnitianæ definitionis, quam etiam Calvinus sua inseruit. Sed Bellar. quinque argumentis illam evertit.

I. — Si sacramenta confirmarent promissiones Dei instar miraculi vel signilli, essent notiora et efficaciora ad fidem persuadendam, quam sint ipsa Dei verba : hoc autem falso sum est; ergo. Hoc argumentum plane convincit; nec Amesius præter verbosam tergiversationem (quam piget excrescere) quidquam producit, quo alterutra premissum quatatur. Cumque alia arma deficiant, ad caluminias tandem convertitur. Addiderat Bellarm. sacramenta esse nulas, et muta signa ; quod sane verissimum esse patet apud quemvis rerum Christianorum non ignarum. Quid ad hoc Amesius : « Sacraenta », inquit, « verbo (hoc est, concione) « vegetata, sunt imagines vive, et clare loquentes. Sed hic mira perversitas Pontificiorum est observanda : cum de imaginibus lege Dei prohibitis quaeritur, tum non dubitant affirmare : melius interdum docere picturam, quam scripturam. Et tametsi sacramenta sunt muta, quia oculi et auriti sunt nimis in imaginibus, sed in sacramentis a Deo institutis, plane cæci et surdi ». Hoe nemp est ener- varum argumentum Bellarmini ! Nee leviter potest suadere, sacramenta a textu S. Scripturæ præcisa, habere vim confirmandi promissiones verbo Dei contentas; nedum magis notificare nobis, quam ipsum Dei verbum : nee potest ostendere, quomodo ex sacramentis discatur, que sint promissiones Dei, aut quomodo magis possimus credere sacramentis, quam verbo Dei promissori, aut quod verbum Dei pendeat a sacramentis,

sicut vicissim hoc vere pendet ab illo ; ad quid ergo in vanum verba multiplicat?

II. — In Scripturis SS. nosquani dicuntur sacramenta, testimonia promissionum, sed ubique describuntur, ut instrumenta justificationis. v. g. Baptismus tamquam regenerationis spiritualis. Joan. iii. Ephes. v. Tit. iii. Eucharistia tamquam nutrimentum vita eternæ. Joan. vi. Non possunt autem, nisi absurdissime ista ita exponi, ut sacramenta regenerare, mundare, dare vitam aeternam nihil aliud sit, quam testimonium dare dinumarum promissionum. Neq; ad rem facit, quod Genes. xvii. Circumcisio dicitur signum fœderis. Et Rom. iv. Signaculum justitiae fidei. Et I Petr. ii. Conscientia bonæ stipulatio, ut paulo post patebit. Amesius : « Ubique dicuntur fœdus Dei, quia sunt signa fœderis : fœdus autem est promissio ». Resp. : Si « ubique », cur ne vel unicum locum assignavit, ubi aperte, et sine glossis Calvinisticis, sacramenta vocentur fœdus, et ideo quidem, quod sint signa fœderis? Quam præclare vero respondet Amesius Bellarmi interroganti. Quis feret eum, qui ita diceret : « Baptismus regenerat », id est, dat testimonium divina voluntati? Omnes illi », inquit Amesius, « qui scripturam (Calvinistice) « intelligent, ferrent eum, qui ita diceret : Baptismus regenerat, id est, dat testimonium generationis a Deo promissæ ». Evidem, qui duas hæc enuntiationes sentit esse æquivalentes, merito suspectus est, an loquatur ex animo, aut sanum habeat sicut. Sed durum telum necessitatibus!

III. — Si sacramenta essent solum testimonia promissionis et gratiae, vel supervacanea, vel certe parum necessaria essent. Nam habemus alia testimonia longe efficaciora, ut bona opera : multi enim facte recipient sacramenta. Amesius 1. « Bona opera non sunt testimonia ex institutione divina sed natura sua ». Esto! hanc demittit illorum efficaciam in testificando? Amesius 2. « Non sunt bona opera testimonia Dei, sed nostra ». Respondeo : Sunt testimonia, vel probabilita, non infallibilis) gratiae inhabitantis. Amesius 3. « Opera bona non sunt efficaciora testimonia, quam sint sacramenta veris fidelibus efficaciter illa participantibus ». Sed, queso, quid est illa « efficax participatio »? Num quis sensu, aut mente infallibiliter et evidenter percipere potest, se per Baptismum, aut Eucharistiam, vere gratiam sanctificantem in animo perceperisse?

Amesius 4. « Qui intus officaciter baptizantur, aut pascuntur, ii soli testimonium habent a Deo. Rom. ii. v. ult. Sed haec glossa verbi Apostoli minime aequipollit, cum aliud is non dieat (juxta SS. Cyprian., August. etc.) quam verum Judæum, et spiritualem Abramæ filium esse eum, qui mystice circumciditur, hoc est, a viuis, pravis concupiscentiis, ac passionibus suis separatur.

IV. — Si sacramenta solum essent testimonia promissionum, frustra baptizarentur infantes, et amentes, cum certum sit, eos non posse credere. Amesius 1. opponit S. Bonavent. in 4. dist. quæst. 2. Sed prorsus ad rem non facit, cum tantum dicat : Signum sacramentalis non significare parvulum; quod et nos fatemur. At si esset tantum testimonium promissionum, deberet necessario illi, cui testatur promissionem divinam, innotescere. Amesius 2. « Non frusta labavat Petrus, cum Dominus ipsi dicebat : Quod ego facio, tu nescis nunc, cognoscens autem postea. Joan. xiii. v. 7. » Resp. : Neque hoc ad rem facit, cum neque haec pedum ablutio fuerit testimonium promissionis divinae, sed exemplum, ut infra vers. 12. et seq. patet.

V. — Si sacramenta essent testimonia gratiae, que in particulari conferunt alicui, sepius numero falsa essent, nimur in hypocrisis. Amesius : « Non sunt testimonia completa nisi credentibus ». Præclare! Ergo testimonium divini veritas pendet ab hominum fide, aut hypocrisi? Testimonium omne divinum semper in actu primo, in seipso verissimum est, eti nullus eorum, cui in actu secundo innotescit, ei fidem adhibeat. Esset quippe hic testimonium absolutum, et non conditionatum. Tum quia, iuxta Lutherum, is qui non credit verbo ministri dicuntis : Ego te absolo, vel baptizo, facit Deum mendacem; quod non fieret, si verba illa essent conditionata. Tum quia alias rueret fides justificans Lutherano-Calvinistarum; cum ipsi absolute credere debant, se esse justos. Ergo Deus absolute testatur, eos esse justos. Non enim debet homo credere nisi quod Deus testatur. Amesius frustre contendit : « Conditionate intelligi illud. Dei testimonium, respecta eorum qui non credunt, et illos dici Deum facere mendacem ex natura facti : quia non credunt efficaciter illud verum esse, quod cum conditione affirmatur ». Sed hoc repugnantiam involvit. Si enim Deus non nisi sub conditione promittit gratiam : ergo non

teneor absolute credere Deum in sacramento illa conferre : ergo non facio Deum mendacem, si non absolute credam me justificatum. Non negat autem Amesius, « teneri se credere absolute, se esse justum »; quod enim addit « non nisi mediante fide in Christum, qua sunt justi, vel consequenter ad illam », quid, queso, ad rem facit? Evidenter ergo convincunt, quinque haec argumenta (etiam singula in solidum) frusta fingi illam rationem sigilli in sacramentis.

#### Ad CAPUT XVII.

I. — Objicunt Lutherano-Calvinistæ : « Circumcisio expresse dicitur, Rom. iv. vers. 11. Sigillum justitiae fidei receptæ ». Bellarm. 1. : Quæ de sola circumcisione dicuntur, non recte trahuntur ad omnia sacramenta in genere. Nam habet quidem hoc commune cum omnibus circumcisio, quod sit *signum*, sed non, quod sit *signaculum* promissionum gratiae. Bellar. 2. : Apostolus non vocat circumcisio *signum* promissionis, sed : *Sigillum justitiae fidei*. Vel quia sub figura et typo circumcisio illius carnis, velabatur circumcisio cordis (ut ait Origenes); vel quia fuit data Abraham in signum justitiae, quam sibi acquisierat, ut docet Chrysost. etc. Negre est hoc « miserum effugium », ut vult Amesius, cum nihil aliud ex eo textu evincatur. Locus ex Genes. xvii. nihil ad hanc rem facit. Falsum etiam est : « Apostolum statim subjungere, paternitatem Abrahæ fuisse aliquo modo obsignatam ». Nam v. 11. plus non dicit, quam quod Abraham ideo multis annis, post adæptam justitiam signum accepit circumcisio, ut haberet carnis impressum signaculum justitiae, quo Deus toti mundo testatum volebat, certam, legitimamque esse justitiam Abramæ, quam adhuc præputius accepérat per fidem. Volut autem Deus ideo Abramum justificari sine hoc, prævio signaculo, ut hoc suo facto esset pater, magister, auctor et exemplar omnium credentium, tam præputiaturorum quam circumscirrum. Versu autem 13. ait Apostolus : Promissionem Abramæ, et semini ejus (quod nempe hæres et Dominus futurus esset totius mundi, scilicet per filium ejus Messiam), factam esse, non per legem, id est, non sub conditione, si cærimonias legis Mosaicæ servaret; sed per, et propter justitiam fidei, quam nactus erat credendo et obediendo

Deo. Hoc vero apertum satis Apostoli dictum Amesius truncando, ad suum intentum detorquet. Jungit sane Apostolus *justitiam fidei promissionem*; sed non qualem hic fingunt Lutherano-Calviniste de gratia, et benevolentia in predestinatos, sed de dominio totius mundi, ipsi ejusque semini per Messiam obventuro. Quid hoc ad sacramentum? Bellarm. 3. : Fuit hoc privilegium solius Abraham, ac proinde circumcisio in aliis quibuscumque non erat testificatio justitiae, ut volunt heretici: *Ceteris autem Iudeis circumcisio erat quidem signum quoddam, quod scilicet filii Abraham, sed non erat illis sigillum justitiae fidei, sicut nec omnes Iudei erant patres multarum gentium. Amesius: « Hoc directe adversatur verbis illis Dei, Gen. xvi. 10. *Hoc est fædus meus inter me et vos, et semen tuum post te.* Hoc etiam justitiam ipsam fidei soli Abraham obsignata fuisse fingit, et sic erudit argumentum Apostolicum ab Abraham ad alios ductum ». Resp.: Non Bellarm. adversatur etiam indirecte verbis illis Dei, sed Amesius haec violente ad sua phantasmatu detorquet. *Nam fædus, quod ibidem Deus dicitur inscribitur cum Abraham, et posteris, erat hoc, ut hi illum semper pro Deo haberent, colerentque, ac vicissim illis Deus hec tria præstaret. 4. Ut multiplicarentur. 2. Ut terram Chanaan possiderent. 3. Ut ex semine Abraham Messias procrearetur. Nihil ergo hinc praesidi est illi fictio promissionis sigillo. Quod confirmatur. *Tum quia Paulus distinguit signaculum seu signum* a signaculo seu signo, ut indicare, circummissionem semper, et omnibus esse signum quoddam: non tamen nisi Abraham fuisse sigillum justitiae. *Tum quia cum S. Scriptura sapissime loquatur de circummissione, nusquam tamen nisi hic Rom. iv. vocat signum, manifesto arguento, soli Abrahamo circummissionem fuisse signum.* Sicut si respectu omnium circumseriorum fuisse signum, debuisset Apostolus Roman. iii. illi interrogatio: *Quæ utilitas circummissionis?* primo loco respondere: Quod sit signum divinae promissionis; at hujus ne meminit quidem. Vana autem est evasio, et instantia Amesius: « Quod similius potuerint Iudei respondere: Scripturam nusquam dicere, fidem fuisse imputatam ad justitiam, nisi uno in loco, ubi agitur de Abrahamo, indeque argumentum manifestum esse, soli Abrahamo fidem imputatam ad justitiam ». Recte hoc solvit ipse Amesius ex Apostolo**

vers. 23. *Non scriptum est propter eum solum.* Addit et vers. 41. *Ut reputetur ei illis ad justitiam.* Si similia pro suo testimonio promissionis, et sigillo Sacramentario nobis ex Scriptura ostenderet, rem confectam daret. At hic altum siletur.

II. — Objicitur: « Genes. ix. Iris dicitur signum foderis inter Deum et Noe. Et cap. xvii, circumcisio dicitur signum foderis inter Deum et Abraham. Ergo et Baptismus etiam, et Eucharistia sunt signa confirmatoria pactum, et promissionem Dei. » Bellarm.: Illa fuere signa commemorativa, non confirmativa; sicut etiam Baptismus, et Eucharistia sunt signa commemorativa passionis ac mortis Christi. Fuisse autem illa tantum commemorativa, patet: quia ita pendebant a verbo Dei, ut si quis verbo non crederet, non etiam crederet, illi esse signa; et contra, si quis crederet verbo, non egredet illi signis. Ad hoc non habuit quod responderet Amesius; tantum pro sua antithesi instat, et ait: « Si fuissent tantum commemorativa, tum nil presens et futurum spectassent, quod est manifeste falsum ». Resp.: Sequela illius hypothetica nulla est. Nam hoc ipso commemorativum signum spectat etiam presens et futurum, quo est commemoratio præterita promissionis; haec enim rem futuram spectat, id eoque et ejus commemoratio. Sed instat Amesius: « Inter homines id usitatum est, ut pacta sanciantur signo externo: Ergo et inter Deum ac homines ». Resp.: Disparitas est, quod homines fallere, aut obliisci possunt; neutrum posse Deum certissimum sumus. Nec ad rem facit, quod ex Cajet. dicit Amesius: « Deum descendere sua cura usque ad hoc, ut tamquam ex contractu obligatum exhibetur se homini ». Sit ita. Quasi-contractum aliquem inter Deum et hominem facile damus; sed signum confirmatorium divine promissionis hinc non evincitur.

III. — Objic. « In Baptismo non ablutio externa, sed conscientia bona stipulatio nos salvos facit. Hac autem stipulatio est testificatio, quæ fluit ex testificatione Dei in Sacramento Baptismi. I Petr. iii. Respond.: Hic locus S. Petri præterquam quod valde obscurus sit, et varias interpretationes admittat, nihil favet adversariis, sed nobis; etiam per interrogationem (*τριπότητα*) seu stipulationem, ut vertunt Calviniste, accipiatur testimonium seu pactum. Hoc enim S. Petrus non dicit esse Dei, sed nostra conscientia.

Probandum vero illis incumbit: Sacramentum esse signum testimonii, seu pacti divini; quod hic minime prestant. Deinde S. Petrus non dicit: Baptismo obsignare pactum, sed: salvare animas, et effici justificationem, ex qua oritur testimonium bona conscientiae: Amesius « hec omnia fatetur, sed putat argumentum tamen manere firmum, quia testimonium conscientiae, vel spiritus nostri, fluit ex testimonio Spiritus Dei. Rom. viii. vers. 16 ». Resp.: Etiam haec evasio non facit ad rem: quia etsi Spiritus sanctus coriusti inhabilitas et pacificans, testimonium perhibeat spiritui nostro (conjecturaliter, probabile, et ad summum moraliter certum) quod simus filii Dei, hoc tamen testimonium diversum est ab illo, quod fingunt esse in sacramentis, ut patet vel exemplo infantium baptizatorum.

Ex haec disputatis perspicuum est, definitionem Sacramenti initio allatum omnino probatam esse, ut nec Amesius diffitebatur; qui interim dum alienum sensum ei affingere voluit, eam magis impugnando illustravit; confirmavitque verissimum esse Catholicum dogma de signo sacramentali gratiae effectiva; in quod unice evertendum, velut in scopum collimant varia variorum Novatorum commenta de natura, et definitione sacramenti.

Gerhardus disp. 18. th. 16. *pueriliter*, si non flagitiose dicit: Bellarmiū concedere Lutheranis OEcumenio, eo quod per « conscientia bona interrogationem intelligit», *pigminus et arrabonem*. At si totus OEcumeni locus inspicatur, patet eum longe aliud *pugnus* intelligere, ac Lutherani. Unde Bellarm. mox subdit: « Haec expositio non favet hereticis, ut patet. »

Th. 19. et 20. ait: Bellar. concedit, Patres sacramenta non raro vocare signacula vel sigilla. Hinc isterum infert pueriliter Gerhardus: « Ergo agnoscat Bellar. Patres nostram confirmare sententiam ». At, queso, cur? Numquid verum est, quod subdit Bellar. Patres nequamque velle, quod sacramenta sint « signacula divinarum promissionum »; Sed ita vocare, vel 1. Quia obsignant fideles, et quasi nota quadam separant ab infidelibus. Vel 2. Quia claudunt infra se rem sacram, hoc est, invisibilēm gratiam. Vel 3. Quia Baptismus est publica testificatio fidei ejus qui baptizatur. Vel quia pericit, et absolvit hominem fidelem. Gerhardus vero præter has tres signacula acceptiones, et Pa-

tribus nec unicum pro suo signaculo promissionum producere potuit. Numquid ergo pueriliter iterum inepti? Et adhuc amplius, cum tribus thesibus seqq. ex eo, quod Bellarm. lib. ii. cap. 8. dixerit: Sacramenta nos certos reddere de gratia Dei; et remissiones peccatorum etc. inferit: « Ideo esse ea divinarum promissionum et fidei nostrae signacula etc. » Nam haec operantur objective, quod non competit sacramentis, sed tantum efficiendo re ipsa quod significant. Ex hac autem certificatione moraliter de gratia, quam habemus ex receptione sacramentali, non nascitur, nec connexa est necessario ratio signi objective testificantis promissionem Dei: haec enim ex verbo Dei habetur.

Th. 23. Sic arguit: « Juxta Bellarm., sacramenta ex divina institutione habent annexam promissionem gratiae justificantis: Ergo eamdem in cordibus nostris confirmant ». Resp.: Neg. illatio. Numquid etiam in infante, aut mente baptizato habetur annexa ea promissio? an ideo illi eam percipiunt?

#### Ad CAPUT XVIII.

Catholica assertio est: Sacramenta constare rebus ut materia, et verbis ut forma. Quid autem nomine materie et forma hic veniat, mox exponetur. Quod hic in limine tricatur Amesius de forma sacramenti metaphysice considerata, scilicet « unione illa relativa inter signum et signatum », verum quidem est; sed de hoc non hic versatur questio, sed de partibus essentialibus quasi physicis. De quibus proinde asserendum.

I. — Sacramenta veteris legis probable est non habuisse res et verba, sed solas res. Ratio: quia nulla fit mentio verborum in ritu circumisionis, agni Paschalis etc. Amesius nihil ex Scriptura in contrarium preferre potest, et tamen organum: « Nec concepi potest sacramentum sine verbo, vel expresso, vel intellectu ». Resp.: Si hoc intelligatur abstracte, de verbo sive mentali, sive vocali; item de verbo, quod jam dudum præterit, facile damus assumptum, sed hoc nihil ad rem facit. Nam institutio divina sacramentalis, non constituit hoc intrinsecum.

II. — In sacramentis omnibus Nov. Test. inveniuntur res ut materia, verba ut forma. Amesius: « Matrimonium igitur et Pœnitentia non sunt sacramenta nova legis, qui non constant omnino ex rebus et verbis, neandum ex his, que a Deo in talen finem sunt insti-

tuta ». Resp. : Neg. assumpt. ejusque probatio. Pœnitentia pro materia habet rem, scilicet contritionem confessione se prodentem, et verba absolutionis pro forma. Matrimonium (juxta probabiliorum opinionem) pro materia habet corpora sponsorum, pro forma, consensum mutuum signis expressum; ut pluribus infra de singulis.

III. — Non solum quod est materiale in sacramento, sed ipsum totum sacramentum recte dicitur constare ex rebus et materia, et verbis ut forma. Huic assertioni Amesius silendo acquiescit.

IV. — Ut sacramenta dicantur constare rebus, et verbis, non est necesse, ut res non sint verba, et verba non sint res : sed satis est, ut aliquid fungatur vice rei, aliud vice verbi. Hic Amesius campus aperitur cavillandi; sed mox præcluditur, si observes longe alter si habere materiam et formam in compositis physicis, aliter in moralibus, et artificialibus; ubi sufficit ex voluntate instaurantis, ut materia vel rei vice habeat id, quod est magis indeterminatum; formæ et verborum vice, quod est determinativum. Hoc evitere debuissest Amesius, et non cavillari, omni Scriptura, et ratione destitutos.

V. — Non est necesse, ut in omni sacramento res et verba ita conjungantur, ut partes essentiales ejusdem rei : ut patet in sacramento Eucharistie, quod cum consistat in re permanente, non exigit etiam moraliter coexistentem formam, seu verba consecrationis, sed sufficit ea praecessisse. « Monstrum hoc, ait Amesius, esse logicæ, et sanæ rationis, res et verba unum constitutæ effectum, vel compositum, tamquam causas intrinsecas materiam et formam, et tamen nunquam conjungi. Sed debet hoc dari transubstantiationis etc. » Sed nihil hic esse monstri, præter sacramentariorum incredibilem cavillandim infra constabit. Oblitus jam tum fuit Amesius, quod paulo ante circa 1. assertione contendebat : « Non esse probable, in sacramenis veteris legis defuisse verba ». Atque ut hoc tueretur, confugiebat ad verba institutionis, quæ aliquot saeculis sepe precesserant præsentem circumisionem, et Pascha : Quidni ergo hic potius idem admittat?

### Ad CAPUT XIX.

I. — Omnes Catholici asserunt : Verbum sacramenti esse pauca quedam verba a Deo prescripta, quæ super materiam a Ministro pronuntianda sint, ut in Baptismo illa verba : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Amesius nihil habet, quod vel ex Scriptura, vel ex ratione oponat, præter nudam suam antithesis verbos expeditam.

II. — Non solum in Baptismo, sed etiam in ceteris sacramentis requiruntur verba in ipsa celebrazione mysterii. Annuit quidem Amesius, respuit tamen « verba insursum, et certam eorum formulam », putatque se id evincere « ex sacramento Matrimonii, quod juxta omnes Scholasticos non exigit verborum formulam ». Resp. : Disparitas est, quod matrimonium sit simul contractus civilis, unde quidquid ad hunc sufficit, sufficit quoque ad rationem sacramenti. Ergo cum contractus perficiatur etiam nutibus, scripto, etc., etiam sufficit ad perficiendum rationem ejus sacramenti.

III. — Non requiruntur verbum concionale ad essentiam ullius sacramenti. Amesius : « Concio quidem non requiritur, nisi ad bene esse sacramenti ; sed verbum aliquod concionale, id est, instructionis, de natura sacramenti requiruntur ad essentiam ejus rite celebrandam, quia significatio sacramenti non potest celebrari sine hujusmodi verbo ». Resp. : Hæc nequeunt consistere : nam ad quid opus est instructione, cum baptizatur infants? aut etiam adulstus jam dñi ante plane eductus de mysteriis fidei? Cum jam vulgo constet, hedera esse signum vini vendibili; numquid stultesceret, qui hedera putaret addendum epigraphen hanc : « Hedera haec significat vinum vendibile »?

IV. — Requiruntur ad essentiam sacramenti certa forma verborum, quæ non tam instruat circumstantes, quam consecret, et sanctificet elementum. Amesius 1. : « Non opponuntur instructione, et consecratio, quia per instructionem circumstantium de elementi destinatione ad usum sacram, elementum ipsum, ex parte saltem, consecrat ». Resp. : Ex dictis constat, instructionem præsentem numquid per se requiri ad sacramentum hic et nunc ministrandum, et suscipiendum. Illa vero consecratio per verbum instructionis plane commentitia et ridicula est. Quod ad-

dit : Tam, et quam « non habere locum », ubi nullo modo « instruuntur circumstantes, » facile damus, ut simileiter dicatur, requiri sola verba consecratio ad essentiam sacramenti. Quinque probations Bellarminianas ut efficaces videtur tacendo agnoscere Amesius. Ne tamen causam Lutherano-Calvinianam prodere videatur, totus est in eo, ut ostendat : « Verba certa a Domino non fuisse absolute prescripta ». Sed quis Catholicorum universaliter hoc doceat, Numquid plerique omnes fenent, in plerisque formis sufficiere verba æquivalentia? Tergiversatur ergo, et pugnam hic declinat. Porro illud mira confidentia est, quod putet se persuadere posse : « Ex his Apostoli verbis : *Benedixit, ac fregit, et dixit : Accipite, et manducate, hoc est corpus meum,* efficacissime probari, verba illa, que in Sacramenta sunt consecratio, non esse paucula quedam prescripta, sed præcipue verba orationis, quo non sunt scripta. » At quem, queso, sunt illa « verba orationis non scripta? » Quoniam argumento hoc evincitur? Ego sane nec probabilitate suaderi possum.

### Ad CAPUT XXI.

Bellarmino. : Non solum res, sed etiam verba in sacramentis Nov. Leg. A Deo determinata sunt, ut non licet quidquam immutare. Quod de « mutatione ipsius sententiae substantiali intelligimus »; et sic acquirevit (deserto Luthero, ac Brentio) Amesius. Ne tamen nihil contradixisse videatur, subdit illustrè columnam : « A Pontificis », inquit, « perniciose mutationes sunt, et fieri jubentur, sicut omnes norunt ». Sane omnes novimus, hanc esse obesam columnam, quam nec unico exemplo ex scriptore Catholicó probat. Nam quæ ex Alens. et Vasq. recitat, nihil prorsus ad ejus mendacium facundum valent.

Deinceps in cap. 25. deserit Lutherum et Calvinum indefensos.

### Ad CAPUT XXVII.

Ad questionem : Num intentio ministri sit necessaria ad sacramenti perfectionem essentiali? respondet Bellarm. : Requirit intentionem, vel actuellem, vel virtuelim faciendi, quod facit Ecclesia vera, quæcumque illa sit : Vel, quod Christus instituit : Vel, quod faciunt Christiani. Amesius verba

in editionibus Londinensis et Amstelodamensis, valde variant. Hæc enim ultima de anno 1638 plus quam duplo sunt auctiora : Praeter externam expressionem intentionis ad ministrandi sacramentum, etiam aliquam internam, sed materialem de rebus, et verbis instituti adhibendam (quam solam requirit Catharinius, et nemo qui externam actionem vulgaris modo sciens volens exercet, habere non potest); sed non requiri ad essentiam sacramentorum internam illam formalem, quam Bellarm. vult, ne quidem in minimo ex illis tribus gradibus, quos statuit Vasquez in 3. part. disp. 138. cap. 3. Sed

I. — Probatur assertio Catholica. Quia verba possunt habere varias significaciones, aliquid igitur ad veram significationem determinandam requiritur : sed nihil fingi potest, quo determinetur, nisi intentio Ministeri : ergo Amesius : « Non opus est fictione. Christus ipse determinavit mysterium totum. Non solemus inquirere in proxinis intentionem, cum aliquid denuntiat alterius iussu : satis est intelligere intentionem auctoris jubentis ». Respons. : Amesius consequenter errat. Posito enim, quod ministri sacramentorum meros precones agant, et recitative Evangelii verba denuntiant, verum est, alia intentione opus non esse. Sed quomodo hoc probat? ne conatur quidem. Ideo cum supra agnoscere debuerit, formas sacramentorum non continere verba concionalia sed consecratio; negare hic non poterit, intentionem consecrandi necessario exigere in sacramentis.

II. — Probatur : Ministri sacramentorum sunt instrumenta Dei, sed animata, et ratione utentia : ut cum rex constituit præsides, et judices in urbibus, qui nomine suo ius dicant. In talibus autem requiruntur voluntas, et intentio exercendi actiones. Non enim vere est absolutus, quem judex absolvit sine intentione, licet exterius videatur absolutus. Amesius 1. « Eadem plane ratione, Evangelii predicatione cessaret esse talis, si intentio mentalis tolleretur, quamvis cetera omnia adessent ». Resp. : Hoc falsum esse constat ex proxime dictis : Predicatio Evangelii etiam per psittacum posset fieri, sicut per codicem Evangeliorum. Parum enim, vel nihil ad rem facit, quibus signis externis innotescat. Amesius 2. : « Hac ratione etiam necessaria foret in ministro intentio finis, et que ac operis, quod tamen Bellarm. cum maxima parte Scholasticorum negat ». Resp. :

De fine extrinseco operis negatur; sicut etiam judex, nisi ex pravo fine sententiam fert, dummodo hanc intendat, per pravum tamen finem non reddit irritam aut iniquam. Porro falsum est quod subdit: « Rationem fallaciæ in eo latere, quod reges dominium aliquod in suis judicis conferant, circa actiones ab ipsis exercendas: Sed ministri sunt meri dispensatores earum rerum, quarum dominum solum manet in Christo solo». Resp.: Non fallaciæ detegit, et solvit Amesius, sed fallit ipse, vel fallitur. Neque enim minorem libertatem ministri habent in suas actiones, ac judices civiles, si de libertate a necessitate agatur, si vero de libertate ab obligatione sermo sit, constat, utrosque teneri legitime procedere, ut actus validos efficiant. Sed ad promulgationem qualcumque, et que infallibilitatem non exigunt, nihil tale requiritur.

III. — Probatur: Verba practica non sunt efficacia, nisi dicantur ab eo, qui habet potestatem, et voluntatem faciendi, quod verba significant. Sed verba sacramentorum sunt practica: Ergo, Amesius: « Sunt verba practica Christi, et efficacia eorum pendent ex ejus potestate, non ex intentione ministri ». Resp.: Sunt Christi, ut principalis: Sunt sacerdotum in ministri, et instrumenti animati, ac ratione praediti; qui proinde eosdem actus sacra, mentales potest ponere serio, aut joco, cum vel sine interna voluntate operandi, ut minister Christi, aut diaboli etc., quidquid jam sit: An actio ministri etiam habeat physicam instrumentariam, an vero moralem tantum efficientiam respectu gratiae.

IV. — Denique probatur veritas ex absurdis, quæ ex opposita sententia sequuntur. Nempe, qui lavaret aliquem sanitatis causa, Deum invocans verbis Baptismi, cum baptizaret. Item ad lectionem illorum verborum in mensa: *Hoc est corpus meum, totus panis mense esset consecratus, etc.* Amesius: « natus sequi, quia externa operis intentio requiritur sacramentaliter, quamvis non interna intentio ministri operantis ». Resp.: Si hoc non dixisset tantum, sed ex SS. Litteris perspicue ostendisset, rem confectam habuisset. Fatemur cum Suarezio, et alii, potuisse Christum ita instituere sacramenta, ut sufficeret illa voluntas quasi materialis efficiendi eam actionem externam cærementie sensibilis; at de facto ita a Christo institutum fuisse, nullo Scripturae testimonio, nulla ra-

tione evincitur, ut magis patebit ex objectiōnum solutione.

#### Ad CAPUT XXVIII.

I. — Objic. heretici: « Verbum Dei nusquam requirit internam ministri intentionem ad suum effectum producendum: Ergo nec sacramentum ». Resp.: Neg. sequel. Disparitas est. 1. Quia ad excitandam fidem nulla requiritur efficiens, sed nuda significatio, quæ etiam a psittaco prastari posset. 2. Quia verba concionalia sunt speculativa, sed sacramentalia sunt practica. Amesius instat. 1. Significatio ipsa non minus determinari debet in verbo, quam in sacramento. Sed ex hac determinatione Bellarminus antea probavit necessitatem intentionis ». Resp.: Determinatio vocum est ab antiqua institutione, et quasi contractus cuiusvis gentis, ideoque non jam a singulis loquentibus fieri debet, cum (ordinarie loquendo) non possimus, nisi in consuetu significazione verbi uti absque labore mendacii. Quia vero non presumuntur hoc fieri ab hominibus bona fide alteri loquentibus, ideo presumuntur consueta verborum significatio. At quia verba sacramentalia citra collocationem vario fine usurpari possunt, e. g., ad jocandum, ad decipendum, vel ad efficiendum quod significant, ideo in his requiritur determinatio interna proferentis. Amesius 2. « Efficientia potensis brachii Dei requiritur ad fidem per verbum ingenerandam, et excitandam. Rom. I, vers. 16. Esto requiritur tamen etiam exterior praedicatione, juxta illud Rom. x, vers. 15. Quomodo credent ei, quam non audierunt? quonodo audiunt sine prædicante? Amesius 3. « Verba concionalia sunt speculativa tantum Sophistis παράλογον». Jacob I, vers. 22. Resp.: Vel nescit Amesius quid sint verba speculativa, et practica, vel perspicue nugatur. Nec verum est, « omnem practicam efficaciam tam verbi, quam sacramentorum, ab uno, et eodem spiritu, et voluntate Dei » ita « pendere », ut hic principalis auctor non velit etiam simul ab iis ministris pendere, quos ipse per Apostolum I. Corinth. III. *Adjutores* suos appellare dignatus est.

II. — Objicunt: « Si ab intentione ministri penderet efficacia Sacramenti, periret certitudo humana, quam fidelis debet habere de effectu sacramenti, et consolatio spiritalis: Quia nemo potest esse certus de alterius intentione ». Resp.: Certitudinem

infallibilem nemo (citra privilegium) habet in hac vita, ut tomo IV. probabitur, sed sufficit humana, et moralis, quæ facilissime haberi potest, quoties nulla rationabilis causa de intentione ministri, dubitandi occurrit, quod fere semper contingit: et praxis ipsorum summet Lutheranorum, et Calvinistarum manifeste docet, hanc certitudinem moralē sufficiere ad quietem animi. Quis enim eorum in infantia baptizatus, cum adoleverit, anxius est de suo Baptismo, de quo exterius, qualitercumque sibi collato, non potest habere nisi certitudinem humanam? Disparitas illa inter « factum externum, et intentionem internam, quam urgat Amesius, nihil nos premit, quia experimur, nostros Catholicos tamesset quietos circa intentionem suorum parochorum, a quibus baptizati sunt, quam homines Calviniani de externa collatione Baptismi, quæ in infantia contigit: immo merito sunt illi quietiores, et certiores, quam Calvinistæ, quia Catholici credunt summe necessarium ad salutem esse Baptismum cum legitimata intentione collatum, quem Calvinistæ non credunt necessarium. Sed jam Gerhardum lustremus:

#### §. UNICO.

Cavilli Gerhardini de intentione.

Gerhardus th. 3. iterum incipit ab insula puerilitate. Opponit enim: « Quod Bellarminus largiatur Lutheranus suffragium Ambrosii Catharini ». Sed quid hinc, queso, lucerant adversari, quod unus (cum submissione tamecum ad correctionem) erraverit e Catholicis? Etsi concilium integrum nationale pro se haberent (uti habuere Donatistæ S. Cyprianum cum concilio Carthaginensi), an ideo possint gloriari, se habere pro se Catholicæ Ecclesie consensum, ejusque propugnantes errorem aliquorum Catholicorum agnoscentes?

Th. 5. Arguit: « Malitia ministri nihil derogat sacramentorum integrati: Ergo nec defectus intentionis: Quod enim de genere verum est, illud etiam de specie affirmari potest ». Resp.: Defectus intentionis non

quatenus culpabilis est, nam posset alicquando etiam inculpata esse) derogat Sacramentorum integrati; sed quatenus actus ministri est, non agentis more humano, et usitato, esto id contingat sine ulla culpa. Unde et solvitur sequens cavillatio. Quia etsi nudum ministerium præstet Sacerdos », non est tamen hoc instrumenti inanimati, sed cum ratione operantis. Nec magis urgat « exemplum Caipha prophetatis sine prohibite, sine intentione prophetandi ». Nam hæc votacionis fuit mere materialis (qualis et per Balacnam asinam fieri poterat) Spiritu sancto lingua ejus movente, non cor. Nil hic simile, ut supponitur.

Th. 8. et 9. sic arguit: « Intentio non requiritur in suscipiente, ut fatetur Bellarm. Ergo nec in conferente. Connexio patet ex relatione διστος και ληφθειν in sacramenti administratione ». Resp.: Connexio haec puerili est: Si virilis et firma esset, cur non similiter inferrem: Infanti potest conferre Baptismus: Ergo et infans potest conferre Baptismum. Connexio patet ex relatione predicta. Aut ne ponatur vis in eo, quod infantis desit usus rationis, dicamus ita: Ministri uxor, vel ancilla potest suscipere Eucharistiam a suo marito, vel hero: Ergo et hic vicissim potest illis recipere. Nuge! Sed ex « illa ratione » necessario illate. Porro vix sanior est argutatio sequens.

Th. 12. « Deus per verbum ἀκούεται efflexat est ad fidem excitandam etiam sine intentione. Ministri: Ergo etiam ad fidem in infantibus excitandam efficax est verbum ὀρεχτόν, hoc est, per sacramentum Baptismi, etsi non accedat. Ministri intentio ». Disparitas jam assignata est supra ad objectionem 1. Amesii. Delirium de actuali fidei infantium seorsim infra discutietur.

Th. 14. ait: « Famulus distribuens aureos nomine herui manet minister aureos distribuens, licet sine intentione, etc. » Resp.: Disparitas est, quod impossibile sit in priori casu distribuire aureos, et non simul habere intentionem hoc faciendi: neque enim potest hic diversa actio ex diversa intentione procedere, sicut in administratione externa ritus sacramentalis potest.